

ИЛИЈА ВАСОВИЋ*
МУП Црне Горе
ЦБ Бар
МАРКО М. КРСТИЋ**
МУП Републике Србије
Полицијска управа у Шапцу

УДК 316.32:323.28
Монографска студија
Примљен: 26.04.2017
Одобрен: 11.05.2017
Страна: 59-74

ЗАСТУПЉЕНОСТ ЖЕНА У САМОУБИЛАЧКОМ ТЕРОРИЗМУ

Сажетак: У последње време је постала актуелна дебата о родној конвергенцији у кривичним областима, иако се много више мушкараца него жена и даље се бави криминалним активностима. У вези са учешћем жена у самоубилачким нападима, појавио се велики број публикација које истражују ову тему, што је допринело вредном, неинтегрисаном знању и ширењу у многим дисциплинама. Иако се мушкарци конвенционално и традиционално посматрају као вође оружаних побуна, жене данас све више постају кључно стратешко средство у домену самоубилачког тероризма. У раду ће се настојати да се превазиђу ова стереотипна приказивања, и испитају неки од структуралних услова који играју одлучујућу улогу код жена да се укључе у акте насиља. Женски самоубилачки напади су знатно смртоноснији од оних које спроводе мушкарци. Такође, сматрају се и нарочито шокантним, јер такви поступци нарушавају родне норме и стереотипе друштава из којих нападачи потичу. Учешће жена у тероризму кроз призму медија и креатора политике чини да изгледа као да је то новија појава, али историја показује да је њихово учешће било присутно од самих историјских почетака.

Кључне речи: глобализација, међународни тероризам, безбедност, глобално друштво

Увод

Иако жене данас учествују у терористичком или екстремистичком деловању, ово није нова појава и датира од више од једног века, где је њихово присуство у терористичким организацијама као лидерима и извршиоцима је у порасту широм света. Медији често приказују жене као “ухваћене”, и “затечене” у ситуацији тероризма, а не као протагонисте или жртве. Важно је да се спроведе опсежна културна анализа у одређеним регионима или земљама где постоји учешће жена, како би у потпуности разумели контекст ситуације као и

* krvniul@gmail.com

** marko.krstic.1982@gmail.com

политичке стратегије које се могу прилагодити тој проблематици. Дискриминаторски, религиозни и друштвени обичаји у неким земљама постављају жене као у великој мери неискоришћен ресурс у пружању подршке терористичким организацијама. Женски терористички акти могу генерисати много већу медијску пажњу него они које спроводе мушкараци, и терористичке организације су подстакнуте и принуђене да прошире регрутацију жена.

Број жена самоубица је драматично порастао у задњих 30 година; жене су извршиле нападе у Авганистану, Индији, Ираку, Израелу, Либану, Пакистану, Русији, Сомалији, Шри Ланки, Турској и Узбекистану. Чак и када не успевају да се докажу и истакну, често су ограничене у улогама које добију и ретко се постављају на руководеће положаје. Заслепљени мушким и шовинистичким стигмама и предрасудама, жене терористи лакше могу избећи безбедносне и полицијске мере. Чини се да је окружење које ограничава друштвени покрет жена присутно углавном у земаљама из којих тероризам потиче. Мотивисане дуалистичким факторима, ове жене добијају већу медијску пажњу при извршавању својих злочина, у поређењу са мушкарцима који их подстичу. Жене у тероризму су историјски виђене као монтажа, као један вид изазова и пркоса друштвеном поретку кршењем традиционалних појмова рода и моћи, а њихово учешће у таквим радњама има тенденцију да се посматра било као да су пасивне жртве или активни феминистички ратници. Противтерористичке стратегије имају тенденцију да игноришу род као релевантан фактор, и на тај начин се концентришу искључиво на мушки наметнуту претњу. Овај пропуст доводи до спровођења неадекватне одбрамбене стратегије са неприхватљивим последицама, јер се сматра да је тероризам поље где доминирају мушкарци. Данас су постала проблематична питања о учесталости, значају и јединственом значењу терористичких активности жена, чиме постаје врло јасно да колерација између жена, пола и тероризма не може више да се игнорише и да заслужује темељније изучавање.

Веће шансе за успех жена у терористичким операцијама су у великој мери повезане са глобалним родним стереотипима. На глобалном нивоу, жене се посматрају као „нежнији“ пол. Због овог лажног идентитета, жене су историјски биле потиснуте у подручје дома и породице, а њихова улога у друштву је најчешће уграђена у овом контексту на домаћем плану. Ово гледиште је утицало не само на перцепцију жена у свакодневном животу, већ је имало важне импликације у епохама друштвених сукоба. Што се тиче мотивационих фактора који опредељују жене да узму учешће у тероризму, оне се ангажују на строго верским, политичким, или личним разлозима који их мотивишу да доносе своје одлуке. Разматрање димензија односа између жена, пола и тероризма и то су само неке од полемика која ће се испитати у овом раду.

Учешће жена у терористичким актима

Познато је да је већина криминалаца мушког рода и да учешће жена у овој области расте, али још увек су неизстражени трендови родних јазова и разлика у криминалном понашању (Campaniello, 2014:2). Иако су међу лиде-

рима и присталица терористичких организација у историји савременог тероризма заступљене и жене, масовни медији их обично приказују као „улезе“ и „странце“ у крајње мушком домену. Поређење оквирних образаца у вестима о учешћу жена у политици и укореним стереотипима у описивању жена терориста, показује сличности у опису ових легитимних (жене у политици) и нелегитимних политичких актера (жене у тероризму). Да би се у потпуности разумело зашто и како жене учествују у насилном екстремизму, тероризму и оружаном сукобу, неопходно је кратко истраживање културе и норми у друштвима у којима је било сукоба. Студије о тероризму су традиционално фокусиране на мушкарце, вероватно због дугогодишњег веровања да су жене кроз историју вршиле пасивне, инхерентно мање интересантне улоге у екстремистичким групама. Наиме, женски терористички акти могу генерисати много већу медијску пажњу него они које спроводе мушкараци¹, као и даље подстицање терористичких организација да регрутују жене (Cragin, Daly, 2015:115). Традиционална друштва имају добро прописану скуп правила у којима су жене симбол материнства, посебно жртве, самоодрицања и скромности. Историјски гледано, женама су у сукобима додељиване споредне улоге, где је њихов примарни допринос у рату био да се подигне морал бораца у револуционарном окружењу. Појава жена бомбаша самоубица није толико поништила тај идентитет као што га је трансформисала (Bloom, 2005).

Бројна истраживања показују да док су мушкарци обично социјализовани да делују насилно или агресивно, а жене да усмере бол ка унутра, на „женски“, само њима својствен начин, што често доводи до депресије и других менталних болести. Са протоком година, пол је постао један од најконзистентнијих предиктора криминала и познато је да су мушкарци више укључени у криминалне активности, „увек и свуда“. Са недавним повећањем женског процента хапшења, велика пажња је усмерена ка „новој“, женској врсти кривичних категорија (Thompson, 2008:8). И жене и мушкарци су подложни принуде да учествују у сукобу из разних разлога који немају везе са полом. Постоји сумња да су жене које врше самоубилачке нападе могу да имају нешто другачије мотиве од својих мушких колега². Лични проблеми, на пример, развод у

¹ Један од првих документованих случајева жена укључених у тероризам је убиство Руског цара Александра II 1881. године. Цар Александар је путовао из Michaelovski Palace, његовог зимског дворца из Санкт Петербурга, када је његов превоз нападнут са више бомби. Тачније, Софија Перовска (Sofia Perovska) је покренула напад на сигнализацију својих колега и чланова радикалне групе познате као Народна Воља (Sutton, 2009:7).

² „Жене Муслиманке (девице) верују да ће рај бити њихова награда ако умру за Ислам, и ништа се не може упоредити са таквим сексуалним блаженством које следује женама мученицама; њихова ревност је контаминација себичности било које врсте. Наравно, жене терористи, као и њихове мушке колеге, ретко сматрају себе као терористима, већ морално праведнијим обликом неког алтернативног система, чему год да се супротстављају“ (Myers, 2002) „Женама у борби припада једна потпуно нова улога, изван живота нормалне, уобичајене жене и то је управо оно чини жене борце тако интересантним и вредним дивљења. Оне су прихватиле живот који носи веома мало сличности са њиховим свакодневним животом једне „обичне жене“. Обука и ношење оружја, суочавање са борбеним условима, трајна, готово свакодневна емоционална напетост, губитак блиских сарадника, суочење са смрћу - све су то ситуације које већина жена само жели да избегне, и које посматра са нелагодом и одбојношћу“ (De Mel, 2004; 65-73).

муслиманским друштвима, презир других чланова породице за разне прекршаје, може бити од већег значаја за жене него мушкарце (Martin, 2009:5).

Жан Бетке Елстен (*Jean Bethke Elshtain*) наводи да женска традиционално претпостављена улога као „прелепе душе“ јача идеју да су жене жртве сукоба, а не активни протагонисти који доприносе њему. Ова тврдња, наравно, није у складу са актима која су починили жене терористи које желе да изазову масовно уништавање и шире „страх изван страха“. Све у свему, у друштвима се жене традиционално „сматрају градитељима а не разарачима“, посматрају се као превише „мекане“ и „рањиве“ за тероризам. Други фактор, по Блумовој, је искупљење, које подржава теорију да се жене прикључују терористичким организацијама са циљем да постану самоубице како би се искупиле за неко дело које су починиле у прошлости где су „осрамотиле породичну традицију“. Оне се надају, тако што ће постати мученици за узрок и виши циљ, да ће се „очистити изнутра“. Блум даље наводи да ће, „жена бити изложена и експонирана у организацији у већој мери него своје вршњакиње док за неке жене, чин уласка за терористичку организацију је мотивисан жељом да стекну поштовање и углед у њиховој заједници, чак и ако се то деси тек након њихове смрти. Она пише да посебно у конзервативним друштвима попут Палестине, „жене никада не би постигле тај ниво репутације у животу, а ипак, у смрти, оне постају хероине и звезде“. Последњи, у великој мери родно-специфичан фактор који доприноси да се жене придруже терористичким организацијама је силовање, почињено од страних или домаћих снага. Наиме, силовање постаје оруђе рата и ствара у конзервативним друштвима нове потенцијалне самоубице. Честа срамота жене што је силована, (јер се у многим конзервативним друштвима сматра грешком жене), још више их подстиче да се придруже терористичким организацијама да „откупе“ њихово наслеђе или њихове породице кроз „мучеништво“. (Becker, 2014).

Да би се открила улога жена као терориста и начин на који терористичке групе од њих могу имати користи, мора се прво размотрити врло широко распрострањен друштвени мит да жене нису насилне по природи. Оне су у скоро сваком друштву приказане као нежне, мајке и интимни партнери и мало њих признаје да жене могу бити често насилне (Speckhard, 2015:3). Њихова улога у тероризму се у том смислу значајно трансформисала у последњих неколико година. До краја 20. века, женама у терористичким организацијама углавном нису били додељивани задаци на првој линији фронта политичког насиља – њихово је било само да издржавају своје мушке колеге, кроз прикупљање обавештајних података, пружање здравствене заштите, па чак и пружање сигурних уточишта за активне терористе. Од тада, иако жене и даље обављају те функције, њихова улога као терориста је еволуирала у нешто више активнију улогу, можда „више фанатичну и више одану“, него што је био случај раније. Заиста, док су раније биле ограничене на више помоћне улоге, женски чланови насилних екстремистичких група сада се укључују директно у нападе, нарочито самоубилачке бомбашке нападе, привлачећи широку неверицу и повећано интересовање медија (*The Roles Of Women In Terrorism, 2015*).

Вековима уназад, жене су се традиционално „прославили углавном због своје способности да дају допринос неговању и промоцији живота, а не њихову способност да га одузму“, чак и данас, склони смо да сагледамо мушкарце као по природи склоне агресији, док жене често, ако не и увек, називају себе „бољим половинама човечанства“. Женски бомбаши самоубице су пропагирале мит „да су жене више наклоњене ка умерености, компромису и толеранцији“. Уместо тога, друштвена конструкција женског идентитета жртве у свакодневном говору у медијима, политици и друштвеном животу у великој мери је одговорна за континуирано стварање тзв. есенцијалистички родних стереотипа који женама намеће имиџ „слабе“ и „жене жртве“. И заиста, у апсолутном броју случајева, приказивање чеченских жена бораца од стране медија, као и академске заједнице, је да су жртве. Чак и термин „Црне удовице“, креиран од стране руских медија, сугерише да је главни разлог или узрок иза борбе ових жена, „њихова породична жалост, лична трагедија. Жене које се одлуче на самоубилачки напад су углавном удовице чији су мужеви, очеви, или браћа убијени у овом бруталном рату“ (Kemoklidze, 2009:185).

Начос (*Nacos*) наводи да је „Тестостерон увек био повезан са тероризмом, чак и међу секуларним бомбардерима и отмичарима, као што су италијанске Црвене бригаде и немачки *Baider Meinhof*“. Овде је експлицитно наглашено да је тероризам у домену мушкараца а са друге стране имплицитно, порука је била да се жене не уклапају у терористички профил. Кроз историју модерног тероризма, жене су биле међу лидерима и главним идеолозима: у америчкој *Veather Underground*, у Италији *Red Brigade*, немачки *Red Armi fraction*, и следбеници у многим другим терористичким групама. И данас, према Кристиферу Хармону (*Christopher Harmonn*) „више од 30 одсто међународних терориста су жене, а такође су и на ударним листама чланства и оперативних улога у готово свим побунама“. Типично, левичарске организације имају далеко више женских чланова него конзервативне групе, ипак кад год жене почине дела тероризма, већина људи реагује са додатним нивоом шока и ужаса (*Nacos*, 2005, 436-438).

За жене, импликације и последице као учесника у оружаном сукобу варирају од контекста до контекста и под утицајем фактора као што су раса, религија, етничка и политичка припадност, локација и разни секуларни фактори. У већини оружаных сукоба, чини се да су формалне и неформалне милитаризоване културе оружаных група ојачале патријархалну реалност женске субординације жртве. чиме се продубљују ионако дубоке родне неједнакости (*Depon, Jordan*, 2007:43). Често се поставља питање препознатљиве психологије или психопатологије учесница у тероризму и у вези са тим, Перстеин (*Pearlstein*, 1991) гледа на женске терористе као истакнуте случајеве у својој анализи.³

³ Перлстеин (*Pearlstein*, 1991) анализира две активисткиње, Сузан Стерн и Диану Охтон (*Susan Stern and Dianu Oughtonn*). У оба случаја, он је идентификовао психичке повреде у раном детињству и адолесцентском добу, које су довеле до ниског самопоштовања. Радикална политичка акција се одиграва под условом моћне психолошке награде, као што је стицање новог позитивног идентитета. Међутим, у анализи жена у јапанским терористичким организацијама, Стеинхоф (*1996*) је приметио да су јавност и психијатри подједнако склони да припишу менталну болест женама терористима, који представљају „негативну слику свих жена“.

На пример, он је тврдио да је Улрике Мајнхоф (*Ulrike Meinhoff*), једна од оснивача фракције немачке Црвене армије, претрпела бројне трауматске догађаје у свом животу, где је нарушено њено самопоштовање. Дубоко нарцисоидно разочарење, њен неуспех да живи у складу са стандардима понашања које су потребне њеном идеалном егу, довело је до терористичког идентитета. Такође је навела пример Хирока Нагате, лидера Уједињене Црвене армије и изузетно крваве чистке која се догодила у редовима организације у пролеће 1972. године. Док су мушки лидери и чишћење фракције описано у штампи од стране психијатара као инструментално мотивисане особе које су само погрешиле у прорачуну, женски вођа (Нагата) је потпуно емоционално-пакостна, љубоморна, опасна и ментално неуравнотежена. Steinhoff (*Steinhoff*) је цитирао и судско мишљење у вези са Нагатом: „Она има огромну жељу за излагањем и својом емоционалном и агресивном личности, она је сумњива и љубоморна, и гаји различите проблеме у свом темпераменту“ На њих још треба додају женске карактеристике тврдоглавости, пакости, и окрутног садизма.⁴ (Crenshaw, 2000: 408).

Трендови женског самоубилачког тероризма

Током 1970-их и 1980-их, многе жене су биле истакнути активисти у Латинској Америци и европским терористичким организацијама и у зависности од групе, можда представљају чак једну трећину чланова, као што је био случај у Црвеним армијама, Немачком фракцијом и покрету Другог јуна. Међутим, функционисање и учешће жена у више оперативним улогама, као што су бомбаша-самоубице, актуелна је тек однедавно. (Bloom, 2008:1). Жене су учествовале у самоубилачким нападима чак од деветнаестог века, и такође су играле улогу у добу модерних сукоба који су узели замаха од 1960-их. Самоубилачки бомбашки напади жена су се први пут појавили на Блиском истоку у раним 1980-им. Између 1985. и 2006. године, било је више од 220 напада жена бомбаша самоубице који представљају скоро 15 одсто од укупног броја остварених самоубилачких напада широм света и оних спречених у завршним фазама извршења (Schweitzer, 2006:7,8).

Наиме, „жене су изузетно ефикасни самоубиствени нападачи и с обзиром на њихову стратешку вредност и терористичке секуларне организације су

⁴ Де Каталдо Нојбергер и Валентини (De Cataldo and Neuberger Valentini, 1996) сугеришу да је женски тероризам повезан са неприлагођености у детињству, неосетљивог, тиранског оца и слабе мајке. Ови налази добијени на основу интервјуа са женским терористима у Италији, показују да већа пасивност код жена резултира већом идентификацијом са адолесцентним периодом, него што га доживљавају мушкарци, девојке треба да се повежу са својим мајкама током дужег временског периода у циљу развијања и прилагођавања. Током ове фазе, проблеми у развоју касније могу довести до уласка у терористичке групе. Такве неприлагођене девојке, које се идентификују са својим слабим мајкама, су више склоне да се укључе у раздвајања, чиме су саосећања и толеранције других за њих изгубљени. Младе жене онда пројектују своје идентификације ван породице и траже „слабу особу“ да их воли и спаси. Оне су, према томе, подложне жалбама терористичке организације које теже уништењу јаких који тлаче слабе. Женски терориста тако показује снагу оца, као жртвени однос мајке.

често регрутовале жене да обављају овакве мисије. Све у циљу ефикаснијег остваривања својих стратешких циљева, и у сврху помовисања родно специфичне и верске реторике. Ове тактике су често осмишљене како би привукле жене које нису успеле да се придржавају понашања сходно родним нормама својих друштава. Хронолошки развој ФСТ (*Female suicide terrorism*) потврђује да су се жене укључиле у самоубилачке кампање много касније од мушкараца и ово кашњење указује на то да организациона динамика у терористичким групама утиче различито и подстиче оба пола да постану бомбаши-терористи. Друго, самоубилачки напади које спроводе жене су смртоноснији од оних спроводе мушкарци. Иронично, овај већи леталитет произилази из ограничених, родно специфичних улога које се приписују женама у друштвима из којих нападачи потичу, што увећава потенцијал за изненађење и скривање. Коначно, постоје значајне демографске различитости између мушких и женских нападача: жене нападачи су знатно старије и већа је вероватноћа да су у прошлости доживеле смрт једног члана породице (у контексту сукоба) од својих мушких колега. Сва друштва која пропагирају ФСТ, истовремено и подржавају родно специфичне вредности у погледу улоге жена. Такве вредности акценат стављају на породичне улоге жена, високу вредност постављену на брачној верности, и сферу утицаја који се фокусира првенствено на домаћинство⁵. У друштвеним наукама, жене су генерално мање насилне него мушкарци и мања је вероватноћа да почине убиство, а још мање самоубиство. Друштвена веровања се ослањају на ове перцепције што је нарочит случај када циљана држава има посебне родне норме у којима су женама обично додељене ненасилне улоге. Као насилни чин убиства (самоубиства), ФСТ разбија све ове предрасуде, што изазива осећај беса и збуњености у нападнутој држави и ствара се сензационално новинарско извештавање (O'Rourke, 2009:685).

Након 11. септембра 2001. године, визе за мушкарце узраста од 16 до 45 подлежу ригорознијој контроли, међутим жене, чак и оне из земаља које су декларисане у пружању уточишта терористима - не подлежу овом рестриктивном програму. Исто тако, што се тиче боравишта, у земљама као што су Пакистан, Јемен и Саудијска Арабија, регистар савезне владе се односи само на мушкарце. Иако жене чине само мали део терориста широм света, одговорне су за приближно једну трећину самоубилачких напада које су извршили Тамилски тигрови у Шри Ланки, а две трећине извршених од стране Курдистанске радничке партије. Жене су основале и водиле терористичке групе, отимале авионе, учествовале у женским тенковским јединицама, дизале у ваздух зграде и убијале националне вође. Оно што је ново је да су почеле да учествују у нападима у име организација које промовишу исламске узроке иако су се ислам-

⁵ Према британском извештају, жена у традиционалној одећи може сакрити преко дванаест килограма експлозива на телу. Осим тога, жене терористи самоубице се често маскирају као трудне како би на телу прокријумчариле већу експлозивну нараву и забележено је неколико документованих случајева (укључујући чеченске, палестинске, курдске и Тамилске нападаче) женских симулирања трудноће. Коначно, у друштвима у којима се ФСТ напади често дешавају, углавном се не врше претреси телесних места, јер се то сматра као претња женској части, што је и мања вероватноћа да ће бити темељније претресане него мушкарци. Кријући експлозив у интимном делу тела, значи још мање шансе за детекције.

ске групе традиционално противиле ангажовању женских „мученика“ и самоубица. У одговору на први самоубилачки-бомбашки напад жена у Израелу у јануару 2002. године, Шеик Ахмед Јасин, духовни вођа исламског покрета отпора Хамаса, како би ублажио ову позицију рекао је „да би жене учествовале у таквим нападима само ако нема довољно расположивих људи, и то под условом да су у пратњи мушкараца“ (Stern, 2003).

Сиријска Социјалистичка народна партија (ССНП), секуларна, про-сиријска, либанска организација, послала је првог бомбардера, 17-годишњу Либанску девојчицу по имену Сана Мехаидали (*Sanna Mehaidali*), да себе дигне у ваздух у близини израелског конвоја у Либану 1985. године. Од 12 самоубилачких напада које је спровео ССНП, жене су учествовале у пет. Након Либана 80-их, жене бомбаше се проширују подручје деловања и на друге делове света, укључујући Шри Ланку, Турску, Чеченију и Израел. Широм света, око 17 група су почеле да користе тактичке иновације самоубилачких бомбашких напада, где жене оперативци чине 15 одсто. Према Рохану Гунаратни, скоро 30 одсто самоубица нападача су жене и већина су припадале секуларним сепаратистичким организацијама, као што су ЛТТЕ и Курдистанска радничка партија (ПКК)⁶. Ипак, жене које траже оснаживање и једнакост тако што постају људске бомбе, само још више појачавају неједнакости у својим друштвима, уместо да разбијају митове и предрасуде. Традиционална друштва имају добро прописану скуп правила у којима су жене симбол материнства, посебно жртве, самоодрицања и скромности (Bloom, 2005).

Фундаменталистичке терористичке организације су показале спремност да искористе жене упркос дилеми коју представљају вере и традиције наизглед невиног спољашњег изгледа и универзалних перцепцијама њиховог ненасилног карактера. Ово им омогућава да заобиђу сигурносне мере и људство јер су мање сумњичави у својим намерама (Schweicer, 2003). У племенским друштвима, губитак мушких сродника обично оставља жене без заштите или средства за преживљавање. Лидери Ал Каиде у Ираку, успели су да регрутују читаве кланове за своје циљеве.⁷ „На крају, због очаја, незнања и страха, они ће искористити жене да изврше злочине, јер су постале непожељне у друштву, убедили су их да изврше самоубилачки напад да би осветиле губитак оца, мужа или брата, рекао је обавештајни аналитичар из САД (Zavis, 2008). По Мајерсу, мотивација и „околности самоубилачких напада које врше жене нису тако једно-

⁶ Друга група са богатом историјом употреба жена у самоубилачким нападима је ПКК где су од око две трећине напада - 11 од 14 - извеле су жене и већина тих напада није била на добровољној бази већ су изабране од стране руководства. Много принуда је наводно коришћено у присиљавању чланова ПКК да учествују: једна од оних које су изабране а која је одбила да учествује је убијена испред друге која је треба ла да је замени, а која је покушала да побегне и предата је полицији. Према интервјуима, предност ПКК у коришћењу женских самоубилачких нападача чини велики број узрока, и општи утисак у групи је да су жене „више потрошне од мушкараца“ (Cronin, 2003:14).

⁷ У 2002. години, талибански мушкарац бомбаш самоубица се прерушио у жену и активирао експлозив на контролном пункту у провинцији у источном Авганистану. То показује да постоје ситуације када терористи не морају да користе женске бомбаше самоубице да би стекли предност у својим нападима, јер лако могу да се маскирају као жене и да обману обезбеђење (Cragin, Daily, 2015:116).

ставни“ као што то може на први поглед изгледати. Зашто се жене боре, или што је још важније, зашто се жене окрећу таквим екстремним средствима насиља као што су самоубилачки напади су питања која су изазвала велико интересовање и контраверзе, посебно имајући у виду изузетно патријархалну природу друштва из којих већина ових жена (ако не и све) долазе. Сваки случај има своје специфичности, али се већина аналитичара слаже се да учешће жена у самоубилачким нападима указује на радикализацију одређеног сукоба (Kemoklidze, 2009:185).

Како се запажа, ниједан од жена чеченских бомбаша самоубица које су анализирани, нису имале озбиљан поремећај личности пре доношења одлуке да се придруже терористичкој групи. Не мање важно, међутим, да су све оне искусиле дубоку личну трауму. Овај ниво психолошке трауматизације је врло вероватно један од најдубљих водећих мотивационих фактора које су изазвале чеченске бомбардере у вртлог терористичке идеологије и, на крају, терористичким актима (Speckhard, Akhmedova, 2006:8). Самоубилачки напади које су починиле жене, заиста се разликују од оних које су починили њихови очеви, мужеви, и браће, али у суштини не много, јер жене теже да се боре за слободу свог народа као њихове мушке колеге и често стоје као „гранични стубови“ у освиту нове ескалације сукоба. Када се жене и девојке претворе у оружје, ништа се не чини више немогуће и ништа могуће у будућности. Код њиховог учешћа нема суштинских промена у организацији напада, у поређењу са мушкарцима (Brunner, 2005:33).

Жене су биле активне у свим Тамилским националистичким групама, али истраживање о њиховом војном учешћу се фокусира искључиво на ЛТТЕ. Ово из разлога јер је њихово присуство као бораца био феномен 1990-их, где су ЛТТЕ оствариле превласт међу организацијама. Учешће жена као бораца није било раширено током 1970-их, али у 1980 – им је приметна тенденција жена да се придруже различитим групама. Њихово ангажовање у ЛТТЕ је вероватно одговор за потребом за више бораца који су изгубљени у борби, а не проистиче из идеолошке посвећености, равноправности и женских права. Постоји велики број разлога зашто жене одлучују да се придруже милитантним организацијама; неки од њих су заједнички за борце оба пола, док су други само специфичне за жене. Без обзира на горе наведено, националистичка осећања се помињу као главни разлог за мобилизацију; испод ове идеолошке мотивације има и још специфичних, више личних фактора деловања. Један од таквих фактора, испреплетен са националистичком идеологијом, је заједничка перцепција патње, угњетавања и неправде⁸ (Alison, 2003:38-39). У тексту у

⁸ Хезболах, исламистичка група са седиштем у Либану, први пут је употребила женски самоубилачки тероризам 1983. године. Према једној студији из 2009., 85% женских самоубилачких напада је реализовано од стране секуларних терористичких организација. О'Роурке такође наводи да су жене самоубице активирале бомбе од око осам пута у 1980. а више од 100 у 2000. Расте забринутост да ће Ал-Каида почети са коришћењем жена у глобалној борби против западних земаља и њихових интереса јер је та група је јасно допрла до муслиманских жена, тражећи од њих да учествују у својој „борби“ против Запада. Недавно је, на пример, жена бомбаш самоубица већ извршила напад у Русији, Ираку и Авганистану, док је Белгија осудила једну жену вођу терорис-

Huffington postu се наводи „У ствари, Тамилски тигрови у Шри Ланки при вршењу ових напада, користе жене у 30 до 40 посто случајева. Али на Блиском истоку, жене бомбаша самоубице су биле реткост до недавно. Извештавано је да је 2. априла, 2002. године извршен самоубилачки напад од стране Ајет Акрас (*Ajet Akhras*), која се разнела испред Јерусалимског супермаркета, и постала тако трећа палестинска жена самоубица која је изабрала тај пут⁹. Ипак Акхрас, осим што је жена, не одговара типичном профилу бомбаша самоубице, била је „не отворено верски настројена, али и не много отуђена од своје породице и не отворено повезана са било каквим радикалним групама. Такође, она се тешко може описати као жена без будућности.“ Данас, муслиманке представљају савршено оружје за терористе, наводи *Los Angeles Times-a* и лако могу сакрити експлозив у својим дугим хаљинама и, као што је то био случај у Ираку, јер је „културолошки неприхватљиво за мушкарце који чине већину ирачких снага безбедности, да их претресају“ (Kat, 2008). Такође, године 1969. Палестински ослободилачки борац Лејла Кахед (*Lejla Cahed*) жена „смртоносне лепоте“ поставила је тренд када је отет свој први авион, и постао пин-уп за међународни тероризам. „Имам разлог више и племенитије, разлог коме сви приватни интереси и проблеми морају ти подређени“, објаснила је она неколико година касније. Значајно је напоменути да су људи у њеној организацији били резигнирани због публицитета који је она добила (Reid, 2003:14).

Неке анализе потврђују да су необразоване жене рањива демографска категорија у контексту тероризма због незнања и подложности „испирању мозга“ или њиховом веровању да тероризам служи као једини начин да зараде поштовање. Овај фокус на образовању је често повезан са недостатком запослења и што је још важније, докази који подржавају или оповргавају ове хипотезе за женску терористичку популацију, готово да не постоје. Једини изузетак је Реинарес (Reinaress, 2004) који сматра да су око 70% од женских терориста самоубица из ЕТА биле млађе од 24 године. Други изузетак је Спекард и Ахмедова (*Spekhard and Ahmetova, 2006*), који су дошли до закључка да је 17 од 26 Чеченских жена терориста-самоубица завршило средњу школу (Jacques, Taylor, 2013:36).

Бејлер (*Beiler, 2003*) је запазио да су веће шансе да жене постану бомбаша-терористи из националистичких, него верских убеђења и мотива. Што се тиче терористичке групе Хамас, која често користи жене, културни утицаји очигледно играју велику улогу у овој појави. Жене су одабране да обману безбедносне званичнике својим невиним изгледом (често су обучене да изгледају трудне) и за јачим психолошким утицајем њихових активности. Лакер (*Laquer, 1987*) тврди да су жене терористи лојалније и фанатичније од својих мушких

тичке групе, док муслимани тренутно суде Колин Ла Росе у САД. Ови знаци, у комбинацији са текућом забринутости домаћих милитаната, све више говоре да ће САД или западноевропске земље доживети први женски самоубилачки бомбашки напад у будућности (Hougha 2010).

⁹ Ова 18-годишња жена се разнела испред Јерусалимском супермаркету 3. марта 2002. године и њен напад илуструје пропагандну вредност жена терориста у арапским земљама. У свом мучеништву она каже „Ја ћу се борити уместо успаване арапске војске који сматрају да палестинске девојке треба да се боре саме, то је е интефадах до победе“ (Conner, 2008).

колега, али не поткрепљује овај утисак са емпиријским доказима. Улогу жена у ПКК је опсежно описао Ергил (*Ergil, 2001*). Курдска сеоска заједница је врло традиционална и пружа мало слободе женама, где оне имају мало контакта са спољним светом, а њихово место у породици зависи искључиво од мушкараца и већина је без образовања. Тако, за жене, ПКК значи и етничку и полну еманципацију, њима се даје једнак статус са мушкарцима и пролазе редовну војну обуку. Пошто су мање ефикасне од мушкараца у редовним војним операцијама из физичких разлога, самоубиствене мисије им дају прилику да докажу своју равноправност¹⁰.

Виктор (*Victor*) тврди да палестинске жене бомбаши самоубице пате од личних проблема који су учинили њихове животе неподношљивим. Маргинализоване у палестинском друштву и негирајући одговарајуће социјалне улоге, биле су регрутоване од стране мушких рођака који су их „гурнули“ у насиље. Блум (*Bloom*) се слаже да су палестинске жене оснажене својим учешћем у самоубилачком тероризму, док Ројтер наводи супротно о ЛТГЕ, који има шездесет одсто жена у својим специјалним јединицама командоса и он сматра да је ово објашњење заправо практичне природе. Жене су боље и вештије у прикривању бомбе и сматра да жене бомбаши ПКК траже ослобађање од конзервативног друштва. Блумове (*Bloom*) тврдње се односе на жене самоубице на Блиском истоку, Шри Ланки, Турској, Чеченији, и, зачудо, Колумбији. У принципу, она види људе као мотивисане религијом или национализмом, али, као и Виктор, она приписује понашање жена личним разлозима. Блум (*Bloom*) даље коментарише да је упадљиво да „су многе од ових жена силоване или сексуално злостављане у претходном сукобу било од стране представника државе или од стране самих побуњеника.“ Ипак, докази овој тврдњи су слаби и састоје се од извештавања вишег саветника руског председника Путина. Мотиви за мушкарце и жене су исти. Упркос често језивим извештајима руске штампе, чеченске жене нису реаговале да би ослободиле своју част након што су силоване. Спекхард је интервјуисао и исте палестинске породице које је интервјуисао и Виктор и пронашао готово никакву подршку за тврдњу да су жене постале самоубице јер нису биле у стању да испуне очекиване друштвене улоге, или зато што су биле осрамоћене. Појединци су мотивисани другачије и не постоји јединствен образац. Организација која регрутује и усмерава самоубице остаје најважније средство (*Crenshaw, 2007:156-157*).

¹⁰ Слично томе, Бејлер (*Beiller, 2003*) је описао женске *birds of freedom* (птице слободе), самоубиствене командосе, као равноправне са мушкарцима, а њихова обука је веома ригорозна. Неке су регрутовани као деца, чак и са 10 година су изводиле самоубилачке мисије. Многе жене су жртве силовања и виде самоубилачку мисију као средство за спас и обнављање самопоуздања и јавног поштовања. Ова тенденција се сада шири и на друга, у суштини патријархална друштва, као што су Палестинци у Израелу, где жене „буквално и метафорички умиру да како би биле више укључене у оружани сукоб.“ То је израелске одбрамбене снаге и палестинско друштво у великој мери изненадило, а Палестински свештеници су били присиљени да преиспитају верске одлуке (фатве) да би оправдали ове акције (*Grimland et. al. 2006:109*).

Закључак

У скорије време, научна и политичка литература је све више почела да се бави питањима везаним за пол и рат. И даље постоји јаз на пољу криминала, али је број злочина које чине жене у знатном порасту, делом зато што се друге друштвено-економске родне празнине смањују. Жене имају више слободе него у прошлости, и са тим долазе до више прилика за криминалне активности. Упркос повећању социјалне једнакости, полиција и правосуђе и даље имају тенденцију да буду блажи са женским него са мушким преступницима. Политике за смањење разлике у зарадама између квалификованих и неквалификованих радница, као и све веће образовање жена, може да смањи криминал међу угроженом женском популацијом. Политике подршке породици, подстицањем склапања бракава и рађања деце, такође могу смањити криминал међу женама. Жене које врше терористичке акте су историјски виђене као монтажа изазова друштвеног поретка кршењем класичних појмова рода и моћи, а њихово учешће у таквим радњама има тенденцију да се посматра било са аспекта пасивне жртве или феминистичких ратника. Пол је један од тих кључних фактора, тако да учешће жена у самоубилачком тероризму заслужује посебна истраживања, пошто су културни, друштвени и верски стандарди у "аренама тероризма" поставили жене у сасвим другачији положај од мушкараца. Сматра се да повећање броја жена у овим активностима показује напредак жена у датом друштву, ипак, када жене врше самоубилачке нападе, створена пропаганда често има више везе са самим женама него са њиховим акцијама. Овај рад је указао да су жене у стању да учествују у терористичким нападима и повуку јасну разлику између женствености и насиља. После скоро деценије у глобалном рату против тероризма, академске и обавештајне заједнице тек треба да створе консензус о томе да ли је психолошки профил милитантних жена корисна парадигма. Мало научника је у стању да утврди заједничке шаблоне у разним сукобима и земљама из којих жене терористи потичу, други опет доводе у питање корисност покушавајући да проучавају женске терористе за разлику од генералног проучавања терориста. У раду се видела динамика понижења у својој међусобној интеракцији са тероризмом. Тежи се одговору на питање „зашто“ иза тероризма и наглашава улогу жена у овом контексту.

Закључак је да нема сумње да ће родни клишеи истрајати у масовно-посреднованом приказивању жена које су укључене у легитимне политичке активности или у политичким улогама за које се широко сматрало да су нелегитимне. Али док су стереотипни крути обрасци жена у политици ослабили у последњих неколико деценија, укореењени женски оквири су се показали трајнијим у масовном посредовању у приказивању жена у тероризму. Јер све док овакве вести рефлектују и јачају дубоко усађене ставове у друштву, терористичке групе су у стању да искористе њихова циљна друштва „родних предрасуда“. Истраживање женског тероризма је у експанзији, обухвата широк спектар тема, као што су феминизам, мотивације и регрутовање. Међутим, већина истраживања више описује, него што темељно објашњава овај феномен. Пос-

тоји превише ослањања на секундарне податке, што спречава детаљнију компаративну анализу. Будући правци истраживања као што је наведено у изолованим студијама у оквиру постојећег узорка, укључују анализу еколошких фактора који омогућавају женско учешће и идентификују мере против тероризма посебно за жене. Разумевање процеса и корака кроз које жене напредују и бивају више укључене у тероризам, треба да помогне да се разјасне мотиви и запошљавање који су основа њиховог учешћа.

Пропуст да се обрати пажња на род у стратегији против тероризма носи неприхватљиве последице. У регијама и државама у којима постоји тероризам и наставља да расте, морају бити идентификовани ови фактори, а обимне културолошке анализе треба да се одвијају прецизно, дефинишући улогу жена у датом друштву. Свака земља има различите утицаје који утичу на положај жена у тој култури и ови утицаји укључују веру, традицију, тип друштва или владе, удружења жена и њихову улогу у терористичким организацијама, што треба да диктира могуће правце акције да се спречи њихово учешће.

Тријумф феминизма није учинио готово ништа да укине забрану употребе смртоносног насиља над женама. Међутим, постојање женских терориста ствара свет у којем немилосрдно убијање жена не постаје само неизбежан акт, већ понекад чак и за сваку похвалу. Ипак, на самом идејом тријумфалног убијања жена, без обзира на то колико оправдано, изазива огромне потресе. Поставља се питање које су предности женског самоубилачког тероризма? Први је његова ефикасност. Друга је процес учења усвојеног у терористичким организацијама. Трећи је њен утицај на дискурс терористичке групе о улози жена у сукобу. Коначно, постоје родне норме које терористичке организације промовишу док покушавају да придобију жене. Али можда и најважније, посебан карактер и ефикасност женског самоубилачког тероризма зависи од норми које регулишу родно понашање у друштвима из којих жене терористи потичу и у којој су починили нападе. Државе треба да покушају да трансформишу те норме, и самим тим ће и женски самоубилачки тероризам изгубити своју супериорну ефикасност. У исто време, ипак, покушавајући да трансформишу такве норме вероватно још више мотивишу жене да постану бомбаша самоубице, чиме се државе постављају државе у шах-мат ситуацију. Поставља се питање како се државе могу бранити против растућег таласа женских самоубилачких напада? Једна од импликација је да еволуција женског самоубилачког тероризма зависи од тога да ли циљне државе прилагођавају и модификују своје одбрамбене стратегије. Ако државе према женама-самоубицама, ревидирају своје политике неутралишући их тиме у постизању изненађења и прикривању експлозива, можемо очекивати опадање овог вида тероризма. Са своје стране, терористичке групе ће наставити да регрутују женске чланове све док могу понудити женама излаз из својих друштава и прилику да учествују као пуноправне чланице у тој борби. Као такво, повећање улоге жена у мировним активностима, њихове потребе у време мира и током сукоба, и заштита и промовисање њихова права не може бити накнадна мисао у спољној политици. Најбољи начин да се бори у рату против терора је да су терористичке организације мање привлачна и мушкарцима и женама.

Литература:

1. Ahmed H. (2010). The Growing Threat of Female Suicide Attacks in Western Countries. Vol3 . Issue7 CTS SENTNEL
2. Alison M. (2003). Women in the Liberation Tigers of Tamil Eelam Civil Wars, Vol.6, No.4 (Winter 2003), pp.37—54 ISSN 1369-8249 print/ISSN 1743-968X online DOI: 10.1080/1369824042000221367
3. Becker K. (2014). A Ticking Time Bomb- The Phenomenon of Female Suicide Bombers/ April 29, 2014 Originally published December 2013
4. Bloom, M. (2005). “Mother, Daughter, Sister, Bomber,” *Bulletin of the Atomic Scientists* (November/ December 2005)
5. Bloom, M. (2008). Women as Victims and Victimiziers. April 11, 2008.
6. Bongar, Bruce, et al. (eds.) (2007). *Psychology of Terrorism* New York: Oxford University Press, 2007. 492p.
7. Brunner, C. (2005). "Female Suicide Bombers-Male Suicide Bombers? Looking for Gender in Reporting the Suicide Bombings of the Israeli-Palestinian Conflict." *Global Society* 19,no. 1 (2005): 29-48
8. Burton F. and Stewart S. (2007). On the Cusp: The Next Wave of Female Suicide Bombers? *Security Weekly* September19, 2007 | 17:56 GMT
9. Campaniello N. (2014). Women in crime-Over the last 50 years women have been increasing their participation in the labor market and in the crime market IZA Wrlld of Labor 2014: 105 d o i: 10.1518 5/ i z aw o l.105
10. Cragin K. and Sara A. (2015). Women as Terrorists: Mothers, Recruiters and Martyrs by *International Journal of Humanities and Social Science Vol. 5, No. 6(1); June 2015* 115
11. Crenshaw M. (2007). Explaining Suicide Terrorism: A Review Essay, *Security Studies*, No. 1, 133–162. DOI: 10.1080/09636410701304580
12. Crenshaw, M. (2000). *The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century* *Political Psychology*, Vol. 21, No. 2. (Jun., 2000), pp. 405–420.
13. Cronin, K. (2003). Terrorists and Suicide Attacks, CRS Report for Congress
14. De Mel, N, (2004), Body Politics: (Re)Cognising the Female Suicide Bomber in Sri Lanka, *Indian Journal of Gender Studies*, 11, 75-93.
15. Evelin G. (2001). Women and terrorism: The lessons of humiliation. In *New Routes: A Journal for Peace Research and Action. Special Issue: Targeting Women*, 6 (3), 10-12, see full text in www.life-peace.org.
16. Freedom O., Temilola G. (2015). Boko Haram’s use of Female Suicide Bombing in Nigeria, 2015, <http://studies.aljazeera.net/mritems/Documents/2015/3/18/20153189319985734 Boko-Harams-Female.pdf>
17. Grimland, Apter A.,Kerkhof A. Feinberg A. (2006). A Review of Psychological and Nonpsychological Factors Child Study Center, Schneider’s Children’sMedical Center of Israel, Sackler School of Medicine, University of Tel Aviv, Israel, 2Vrije Universiteit Amsterdam, The Netherlands *Crisis* 2006; Vol. 27(3):107–118 DOI 10.1027/0227-5910.27.3.107
18. Jacques K. , Taylor P. (2013). Law and Human Behavior © 2012 American sychological Association 2013, Vol. 37, No. 1, 35–44DOI: 10.1037/h0093992Myths and Realities of Female-Perpetrated Terrorism Lancaster University
19. Jacques Kand Taylor J. (2009). Female Terrorism: A Review Article in *Terrorism and Political Violence*, *Journal of International Women's Studies* Volume 9 | Issue1 Article 3
20. Jordan, Kim and Denov, Myriam (2007). Birds of Freedom? Perspectives on Female Emancipation and Sri Lanka’s Liberation Tigers of Tamil Eelam. *Journal of International Women's Studies*, 9(1), 42-62.

21. Kat J. (2008). The Rise of Female Suicide Bombers Sparks a Range of Reactions August 29, 2008 08:00 AM by International
<http://www.findingdulcinea.com/news/international/Aug-08/The-Rise-of-Female-Suicide-Bombers-Sparks-a-Range-of-Reactions-.html>
22. Kemoklidze, N. (2009) "Victimisation of Female Suicide Bombers: The Case of Chechnya", *Caucasian Review of International Affairs*, 3(2), [online]., Available from http://www.cria-online.org/7_6.html [Accessed 26th September 2014]
23. Martin M.(2009). Women's participation in terrorism, conflict and violent extremism: Gender equality or pure pragmatism? *Religion Compass* 4/4 (2010): 234–244, 10.1111/j.1749-8171.2009.00206.x Suicide Terrorism
24. Melissa T. (2008). "Gender, Mental Illness, and Crime" National Institute of Justice Final Technical Report <http://articles.latimes.com/2008/aug/21/world/fg-women21> (accessed April 13,
25. Myers, K. (2002). "The Terrible Sight of a Female Terrorist." *The Telegraph*. October 26, 2002. <http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3583369/The-terrible-sight-of-a-female-terrorist.html> (accessed April 13, 2009).
26. Nacos B. (2005) The Portrayal of Female Terrorists in the Media: Similar Framing Patterns in the News Coverage of Women in Politics and in Terrorism, *Studies in Conflict & Terrorism*, 28:5, 435-451, DOI: 10.1080/10576100500180352
27. O'Conner (2008). Picked Last: Women in Terrorism. *Joint Forces Quarterly* 44, 1st Quarter (2008): 95-100.
28. O'Rourke, L. (2009). "What's Special about Female Suicide Terrorism?" *Security Studies* 18:4
29. Reid, M. (2002). "Myth that Women are the Most Deadly Killers of All," *Herald* (Glasgow), January 29, 2002, sec. A, p.14, database on-line; available from Lexis-Nexis; accessed September 5, 2003
30. Sanrala J. Dangerous Obscurity: A Study of the Female Suicide Combatants of Sri Lanka Bemidji State University
31. Schweitzer, Y. (2006). Palestinian female suicide bombers: Reality vs. myth. In Y. Schweitzer (Ed.), *Female suicide bombers: Dying forequality?* (pp. 25–41). Tel Aviv, Israel: Jaffee Centre for Strategic Studies. Retrieved from <http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo84.pdf>
32. Speckhard A. (2015). Female Terrorists in ISIS, Al Qaeda and 21rst Century Terrorism Trends Research & Advisory
33. Speckhard, A. & Akhmedova, K. (2006) "Black Widows: The Chechen Female Suicide Terrorists, in Yoram Schweitzer ed. *Female Suicide Terrorists* Jaffe Center Publication, Tel Aviv, Israel
34. Stern, J. (2003). "When Bombers are Women," *The Washington Post*, 18 December .
35. Suttin, M, (2009), The Rising Importance of Women in Terrorism and the Need to Reform Counterterrorism Strategy, United States Army, Monograph, www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA506225
36. The Roles Of Women In Terrorism Criminology Essay Published: 23, March 2015. <https://www.ukessays.com/essays/criminology/the-roles-of-women-in-terrorism-criminology-essay.php>
37. Zavis, A. (2008). "Grooming a Female Suicide Bomber." *The Los Angeles Times*. August 21, 2008. <http://articles.latimes.com/2008/aug/21/world/fg-women21> (accessed April 13, 2009).

REPRESENTATION OF WOMEN IN SUICIDE TERRORISM

Summary: In recent years it has become the current debate about gender convergence in criminal areas, though many more men than women continue to be engaged in criminal activities. In relation to the participation of women in suicide attacks, appeared in numerous publications that explore this theme, which contributed valuable, non-integrated knowledge and spreading in many disciplines. Although men are conventional and traditionally seen as the leaders of the armed rebellion, women today are increasingly becoming a key strategic asset in the field of suicide terrorism. This paper will attempt to overcome this stereotypical impressions, and examine some of the structural conditions that play a decisive role for women to engage in acts of violence. Female suicide attacks are more deadly than those carried out by men. Also, are also considered particularly shocking because such actions violate gender norms and stereotypes of companies from which the attackers came from. Participation of women in terrorism through the prism of the media and policy-makers makes it look as if it were a recent phenomenon, but history shows that their participation was present from the very beginning historical .

Key words: globalization, international terrorism, security, global societ